

Отже, посилити ефективність уроків української мови, збільшити їх інтенсивність досить легко, достатньо лише розказати захоплюючі історії, які пробудять інтерес та мотивують вчитися, сприяють ефективному запам'ятовуванню нового матеріалу, розвитку мовленнєвих навичок, та комунікативної компетентності. Використання технології сторітеллінгу у навчанні має величезну практичну користь: легке засвоєння матеріалу, розвиток уяви, подолання страху публічного виступу, налагодження стосунків з іншими учнями, самопізнання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальні характеристики методу "Storytelling". URL: https://stud.wiki/pedagogics/2c0b65635b3bc78b4c43b88521316d26_0.html (дата звернення: 10.10.21)
2. Метод сторітеллінг: як зацікавити дітей, розповідаючи історії. URL: <https://osvitnova.com.ua/posts/2508-metod-storytelling-ia-k-zatsikavyty-ditei-rozповiдаючи-istorii> (дата звернення: 11.10.21)
3. Словник української мови: в 11 томах. — Том 4, 1973. — Стор. 37.
4. Сторітеллінг як один з ефективних методів викладання. URL: <https://kumlk.kpi.ua/node/1410> (дата звернення: 10.10.21)
5. Сторітеллінг – ефективний метод навчання та виховання. URL: <https://sites.google.com/a/lyceum2.cv.ua/metodicnij-navigators/metodicni-materiali/storitelling>
6. Сухомлинський В. Слово про слово // Вибрані твори: У 5-ти т. / ред. кол. О.Г. Дзевєрін (голова) та ін. – Т. 5. – К.: Рад. школа, 1977. – С. 160.

Кудла Ольга

Науковий керівник – доц. Васильківська Надія

ІНТЕЛЕКТ-КАРТИ ЯК ЗАСІБ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Концепція Нової української школи вимагає особливу увагу звертати на активізацію навчання школярів, включення їх в самостійне набуття (відкриття) знань. Розглядаючи освітній потенціал інноваційних педагогічних інструментів активізації пізнавальної діяльності учнів початкової школи, слід звернути увагу на інтелект-карти, використання яких сприятиме усвідомленню та успішному засвоєнню дидактичних одиниць, формуванню візуального й асоціативного мислення, підвищенню ефективності освітнього процесу загалом.

Проблематикою створення інтелект-карт займаються зарубіжні вчені Е. Б'юзен, Б. Б'юзен, Х. Мюллер, Б. Санто, Б. Твісс, Р. Фостер, В. Хартман, Й. Шумпетер, серед вітчизняних науковців можна назвати праці Д. Безуглого [1], Н. Копняк [2], Т. Крупської [3], М. Лавренової [5], Н. Луньової [4], У. Луцанич [5], Т. Руж [6], М. Черній [7] та ін. Водночас слід констатувати, що методика використання інтелект-карт у базовій школі частково досліджена, натомість майже відсутні методичні розробки, що стосуються початкової школи. Мета статті – обґрунтувати інтелект-карти як засіб інтенсифікації навчального процесу у початковій школі.

Метод інтелект-карт («карт розуму», «карт знань», «ментальних карт») вперше було представлено в 1974 році Т. Б'юзеном та Б. Б'юзеном. Зараз інтелект-карти застосовуються

майже у всіх країнах світу. До основних галузей, де використовують інтелект-карти, відносять планування, бізнес, навчання. Також їх застосовують при запам'ятовуванні, прийнятті рішень, створенні презентації. Найбільша сфера застосування інтелект-карт – освіта, оскільки їх використання сприяє засвоєнню значної кількості інформації шляхом активізації мислення, а також надає значну підтримку діяльності особистості та є інструментом для її творчої активності [7]. Використання інтелект-карт в освітньому процесі початкової школи є актуальним, враховуючи психофізіологічні особливості молодших школярів, переважання у них наочно-образного мислення.

Автор методу, англійський психолог Т. Б'юзен визначає інтелект-карту як схему, яка візуалізує інформацію; спосіб зображення мислительного процесу за допомогою структурно-логічних схем [2].

Інтелект-карта реалізується у вигляді діаграми, на якій зображені слова, ідеї, завдання або інші поняття, пов'язані гілками, що відходять від центрального поняття або ідеї. В основі цієї техніки – принцип «радіального мислення» [1], що належить до асоціативних розумових процесів, відправною точкою або точкою дотику яких є центральний об'єкт. Як пише Т. Руж, «за допомогою складених за певними правилами інтелект-карт можна створювати, візуалізувати, структурувати і класифікувати ідеї, наочно представляти складні концепції і великі обсяги інформації» [6].

Використання інтелект-карт в освітньому процесі початкової школи має певне психофізіологічне підґрунтя. Так, у молодшому шкільному віці обидві півкулі головного мозку працюють разом, причому ліва відповідає за вербальну, абстраговану, символічну діяльність, а права виконує функцію синтезу, інтуїтивного сприймання та накопичення інформації. Т. Б'юзен звертає увагу на те, що «в процесі створення інтелект-карт у дитини стимулюється робота правої півкулі, яка відповідає за цілісний підхід до вирішення завдань. Асоціації легко закріплюються символічними малюнками, тобто, розробляючи інтелект-карту проблеми чи навчального завдання, молодший школяр обдумує її іншою півкулею мозку» [7, с. 88]. Завдяки тому, що інтелект-карти можуть систематизувати великий об'єм інформації, «процес їх побудови стимулює здатність молодших школярів аналізувати, усвідомлювати і легко запам'ятовувати, активізуючи увагу, логіку, здатність аргументувати, уяву, техніку читання, аудіальні, візуальні та кінестетичні відчуття» [5, С. 232].

Інтелект-карти – один із найпростіших та найбільш універсальних шляхів і засобів підвищення розумової активності учнів. Їх значення полягає у пов'язуванні окремих елементів інформації (повідомлення) за допомогою асоціативних зв'язків, які є найбільш характерними і звичними для пам'яті та мислення, особливо у шкільному віці. [3, с. 148]. Використовуючи інтелект-карти, учні початкової школи можуть встановити зв'язки між об'єктами, явищами і своїми власними відчуттями та досвідом. Також цей метод може значно підвищити мотивацію

до навчальної діяльності у молодших школярів, оскільки використання інтелект-карт передбачає надання їм певної свободи у реалізації власної навчальної діяльності.

В освітньому процесі інтелект-карти можуть бути застосовані у процесі розв'язування значної кількості навчальних завдань, активно спонукаючи учнів до творчого мислення, організації продуктивної діяльності. Метод побудови інтелект-карт дає змогу поліпшити пам'ять, генерувати ідеї, надихає на пошук рішення, є засобом організації взаємодії між учнями у колективній роботі.

Існує багато можливостей використання методу інтелект-карт на уроках у початковій школі. Якість інтелект-карт можна покращувати за допомогою кольору, малюнків, закодованих виразів (наприклад, загальноприйнятих абревіатур), а також за допомогою надання карті тривимірної глибини, що підвищує привабливість і оригінальність інтелект-карт [4]. Основні можливості методу інтелект-карт полягають у формуванні в учнів уміння класифікувати об'єкти за різними ознаками і давати характеристику цим ознакам; формуванні уміння аналізувати ситуацію; формуванні уміння мислити системно: визначати функцію (ознаку) об'єкта, визначати його місце та взаємозв'язок з іншими об'єктами, а також визначати можливість його перетворення; активізації всіх сенсорних модальностей; активізації асоціативного мислення, та ін. При цьому, вважаємо, що інтелект-карти можуть бути застосовані:

- безпосередньо на уроці, під час постановки проблемного питання, обговорення, пояснення нового матеріалу, закріплення знань, проведення опитування, роботи за готовим алгоритмом дій чи правилом;
- при підготовці учнями самостійного (домашнього) завдання (індивідуально або в групі);
- під час проектно-дослідної діяльності учнів початкової школи.

Так, інтелект-карти – важливий інструмент для вступу, розвитку і підведення підсумку уроку. Учитель розпочинає заняття такими словами: «Наприкінці уроку ми зможемо відповісти на такі запитання...», – і записує тему уроку в центрі великого аркуша або на дошці. Від теми у різних напрямках розходяться лінії-гілки, на яких учитель записує запитання, які мають безпосереднє відношення до теми. Оголошення ключових запитань на початку уроку сприяє тому, що увага дітей протягом заняття буде зосереджена на пошуку відповідей. У кінці кожної гілки можна намалювати менші лінії, які міститимуть думки, ідеї, припущення. На мапі також можна розмістити завдання, можливі напрямки та шляхи подальшого вивчення, а також записувати запитання, які виникають у дітей протягом уроку. Після засвоєння учнями техніки побудови інтелект-карт, учитель поступово ускладнює завдання, пропонуючи складніші теми. При цьому в інтелект-карті запитання вищого рівня використовуються в якості допоміжних.

Для початкового навчання важливо, що «інтелект-карти допомагають записати, запам'ятати, поєднати і вивести інформацію візуально» [2, с. 35]. Створюються вони на папері

(оригінальний спосіб) або ж за допомогою програмного забезпечення. Основні елементи карти – ключі (тригери) – слова і малюнки, кожен із яких символізує конкретний спогад, сприяє виникненню нових думок та ідей, а, отже, допомагає повніше використовувати можливості розуму. [6, с. 234].

У багатьох дослідженнях, присвячених цьому методу, детально описані техніки і правила побудови інтелект-карт. Ключовими є такі рекомендації:

- аркуш паперу має бути не меншого формату, ніж А4, бажано розмістити його горизонтально;
- у центрі мапи – зображення, образ проблеми / навчального завдання, який асоціюється з обраною тематикою;
- від центру відходять товсті основні гілки, підписані ключовими словами, поняттями (рекомендуються друковані літери);
- товсті гілки діляться на тонші – асоціації, ідеї, деталі;
- зв'язок між окремими поняттями позначається додатковими лініями, наприклад, пунктиром;
- у випадку великого об'єму інформації рекомендовано використовувати кольорове зонування аркуша;
- варто користуватися найрізноманітнішою візуальною декорацією: формою, кольором, об'ємом, шрифтом, стрілками, знаками, зображеннями;
- дуже важливо виробити свій персональний стиль малювання мап асоціацій [3; 4; 5; 7].

На сучасному етапі доступною є значна кількість різноманітних онлайн-сервісів для створення інтелект-карт. Найпоширенішим є сервіс Mindomo (<https://www.mindomo.com>). До інтелект-карт, створених за його допомогою, окрім тексту, можна додавати зображення, відео та аудіофайли, нотатки, гіперпосилання. Створену ментальну карту можна роздрукувати або зберегти у файлах різних типів. Також є можливість поділитися картою, надіславши посилання на поштову скриньку або вставити як гіперпосилання на створену карту з мультимедійної презентації, завдяки чому можна організувати групову роботу учнів. Наприклад, учитель створює «скелет» ментальної карти, а учні, отримавши посилання на карту, доповнюють її.

Отже, використання інтелект-карт (як створених на паперових носіях, так і розроблених в онлайн-сервісах), забезпечує високий ступінь залучення учня початкової школи до освітнього процесу. При їх використанні, молодші школярі з пасивних отримувачів знань перетворюються на активних учасників освітнього процесу. Головною перевагою інтелект-карт є повна інтерактивність та мультимедійність на етапах пояснення, закріплення та систематизації нового матеріалу, повторення та актуалізації опорних знань тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безуглий Д. Прийоми візуального подання навчальної інформації. Фізико-математична освіта. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2014. № 2 (3). С. 7–15.
2. Копняк Н.Б. Створення візуалізації та інфографіки для інтерактивної дошки з навчальною метою. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2015. 164 с.
3. Копняк Н.Б., Крупська Т.О. Ментальні карти як засіб візуалізації навчального матеріалу у початковій школі. Молодий вчений. 2019. № 5.2 (69.2). С. 148-153.
4. Луньова Н. Ментальні карти COGGLE як сучасний інструмент для творчої діяльності вчителя та учня. URL : [http://timso.koippo.kr.ua/hmura 12/2016/10/16/mentalni-karty-coggle](http://timso.koippo.kr.ua/hmura%2012/2016/10/16/mentalni-karty-coggle).
5. Луцанич У.В., Лавренова М.В. Використання ментальних карт на уроках у початковій школі. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 26-27 жовтня 2017 р., Мукачево / ред. кол.: Т.Д.Щербан та ін. Мукачево : МДУ, 2017. С. 232–234.
6. Руж Т. Mind Mapping, или как заставит свой мозг работать лучше. URL : <https://habrahabr.ru/company/devexpress/blog/291028/>.
7. Черній М. Карти знань як засіб збільшення ефективності засвоєння навчального матеріалу учнями та їх застосування за допомогою веб-сервісів. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2012. № 6 (Ч. 1). С. 87–94.

Іващук Анна

Науковий керівник – викл. Чіп Руслана

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ТРИВОЖНОСТІ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Стрімкі соціально-економічні зміни, що відбуваються останнім часом, на жаль, не сприяють становленню здорової особистості, породжують негативні емоції – тривогу, страх, розгубленість. У ситуації соціальної нестабільності сучасна дитина зазнає впливу несприятливих факторів, здатних не тільки загальмувати розвиток її потенційних можливостей, але й деформувати процес особистісного зростання загалом, емоційно-вольової сфери зокрема. Тому сучасними психологами, педагогами, медиками приділяється неабияка увага проблемі тривожності. Фахівці відзначають зростання кількості дітей з різноманітними страхами, підвищеною збудливістю і тривожністю, що зумовлено низкою соціально-психологічних, соціально-культурних та соціально-економічних чинників.

Відтак, проблема тривожності як різновиду емоційного неблагополуччя дітей дошкільного віку не втрачає своєї актуальності як з огляду на ситуацію соціальної нестабільності в країні, постійне психічне перевантаження, що супроводжує сучасну людину в інформаційному суспільстві, так і тому, що дитинство – важливий період не лише для розвитку емоційної компетентності, але й загального соціального становлення підростаючої особистості.

До основних соціально-психологічних чинників тривожності, що негативно позначаються на самопочутті зростаючої особистості, дослідниками віднесено: емоційну ізоляцію дитини від дорослого та їх недостатню сумісність, формалізацію та прагматизацію взаємин, переважання ділової взаємодії над особистісною, часті конфлікти, домінування авторитарного стилю виховання над демократичним, інверсію традиційних сімейних ролей, низьку продуктивність спільної діяльності членів сім'ї, її ізолюваність від зовнішніх контактів. Об'єктивними соціально-культурними чинниками тривожності є: прискорення темпу сучасного